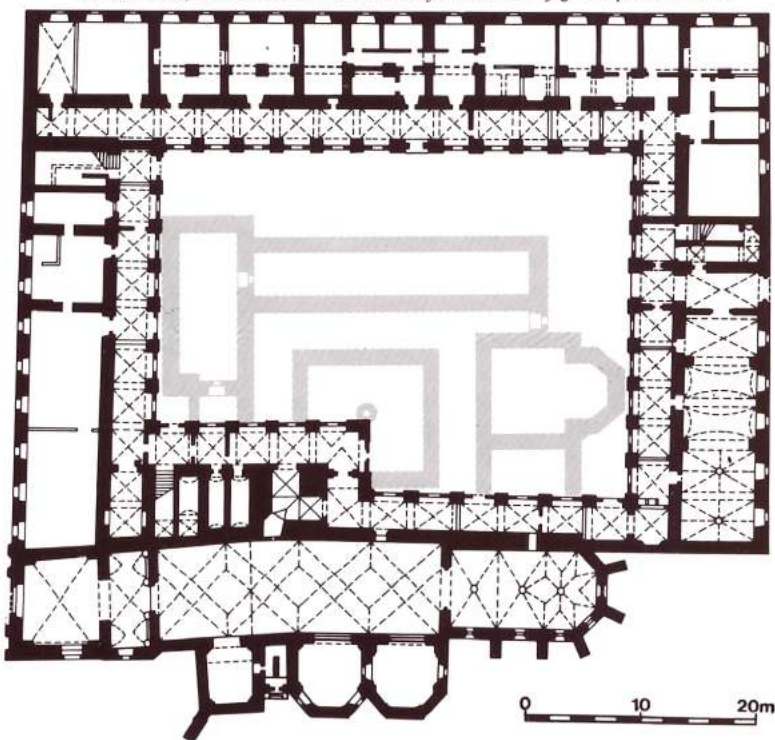

LEPOGLAVA, *lijevo*: unutrašnjost samostanske crkve Sv. Marije s freskama I. Rangera, *desno*: pročelje crkve

LEPOGLAVA, selo u Hrvatskome zagorju. Nastanjeno u prapov. i rim. doba. Na osamljenu brijegu, gdje je crkvića Sv. Ivana na Gorici, bio je burg, koji su dali porušiti grofovi Celjski. Lepoglavski pavlinski samostan s crkvom Sv. Marije osnovao je oko 1400. Herman II. Celjski; stradao je

LEPOGLAVA, tlocrt samostana s rekonstrukcijom tlocrta starijega kompleksa iz 1400.

od Turaka 1479, a temeljitu obnovu dao je izvesti Ivaniš Korvin poslije 1492. utvrdivši samostan kulama i opkopom. Tu je bilo sjelo slavonske vikarije, a od 1696. sjelo hrvatsko-slavonske pavlinske provincije koja je bila neovisna od Ugarske. Tijekom četiri stoljeća L. je bila kulturno žarište (mnogobrojni pisci, umjetnici, škole). God. 1582–1637. tu je djelovala pavlinska gimnazija, a od 1656. filozofska škola s dva odjela (od 1677), za hrvatske i mađ. studente, te bogoslovna škola (1683–90. i od 1700). To je pavlinsko učilište radilo do 1789, kada ga je ukinuo Josip II. Nakon ukidanja pavlinskoga reda 1786. samostan s crkvom predan je Čazmanskom kaptolu. God. 1854. preuzeo je posjed carski i kraljevski erar, te u samostan smjestio kaznionicu.

Prostrani pavlinski kompleks sastoji se od crkve, samostana s unutrašnjim dvorištem te zgrada koje su pred glavnim pročeljem s tri trakta zatvarale vanjsko dvorište. Tlocrt samostana iz 1400. može se rekonstruirati na osnovi arheol. istraživanja iz 1972–73. i 1990. Gotička, barokizirana crkva Sv. Marije velika je jednobrodna građevina s postrance smještenim zvonikom i s četiri bočne kapele, a pred glavnim su ulazom dva predvorja. Izduljeno gotičko svetište, poduprto potpornjima, osvijetljeno je visokim dvodijelnim prozorima s mrežastim (motiv ribljega mjehura i četverolista). Na zvjezdastom i križnom svodu svetišta na zaglavnim su kamenima grbovi Celjskih grofova. Trijumfalni luk razmjerno uska raspona, visok 11 m, dijeli svetište od gotičkoga broda, koji je produljen 1663–72. te je presvođen mrežastim svodom. U dnu broda je pjevalište na četiri stupa. Produženjem broda, zvonik (prvotno uz lijevi bok pročelja) našao se uz bok crkve na sredini dužine. Povišen je 1640, i ponovno 1711 (zvono za nj salio je lepoglavski pavlin Lactantius Santini 1767). God. 1673–1705. otvaraju se bočne strane broda za kapele, u kojima su pokapani velikaši. S juž. je strane Judita Balagović Japranska dala podići 1673. kapelu Majke Božje Žalosne. Sučelice njoj dao je 1692. Ivan Drašković sazidati uz zvonik kapelu Marije Lauretanske; dovršila ju je Magdalena Nádasdy

(kapela je sada odijeljena od crkve). Bila je ukrašena štukom. Kapelu Sv. Josipa dala je s juž. strane podići udova S. Rattkaya, Sofija Rozina Gaisruk za svojega muža (umro 1702), a do nje je 1705. L. Patačić počeo graditi kapelu Sv. Trojstva; dovršila ju je Barbara Vragović Maruševska, a štukom ukrao J. A. Quadrio 1718. Pred pročeljem crkve, s grbom E. Erdődyja, izgrađena su poč. XVIII. st. dva predvorja; u unutrašnjem su predvorju izrađene 1719. figure u štuku. U manjem predvorju bila je kapela Sv. Ivana. Povrh predvorja dao je 1710–11. I. Krištovec sagrađiti knjižnicu. Osvijetljena biforom, oslikana je alegorijama fakulteta i portretima dobrotvora, te ukrašena finim štukom. Tada kompleks dobiva novo pročelje, bogato raščlanjeno i ukrašeno kipovima crkv. otaca, Krista i pustinjača.

U unutrašnjosti crkve slikar I. Ranger izveo je 1742. freske *Isus u hramu* i *Krist tjera trgovce iz hrama* u svetištu, a prizor iz Apokalipse s 24 starca (1743) na pjevalištu. Da je crkva i prije bila oslikana, dokazuju tragovi dvaju slojeva gotičkih fresaka u brodu (donji sloj s karakteristikama rustičnoga slikarstva i gornji, mlađi sloj, s vidljivim tal. utjecajem) iz druge pol. XV. st. — Među oltarima iz XVII. i XVIII. st. ističe se gl. oltar A. Königera, koji ispunjava visoko gotičko svetište. Na njemu je, osim kipova crkv. otaca, i slika Majke Božje iz Częstochowe. Na oltaru Sv. Ane nalazi se slika istoimene svetice, rad bečkog slikara iz 1777. Propovjedaonica A. Königera (oko 1755), s figurama i reljefima, ima na baldahinu alegoriju Crkve. Intarzirane orgulje dao je podići P. Ivanović 1649. Klupe su ukrašene nizom slika (klupe u svetištu 1743, a na koru ciklusom pustinjača 1737). U crkvi su nadgrobni spomenici: Ivaniša Korvina (umro 1504) s likom toga hrv. bana i hercega; I. Petheö de Gersea (umro 1671) s grbom; Ivana i Jurja Rattkaya (1722); Petra, Pavla i Katarine Čekšović s grbom (1711); L. Patačića, vicekolonela križevačkog, s likom pokojnika (umro 1710); grofice Katarine Drašković u Lauretanskoj kapeli. — Mnogobrojne dragocjenosti davno su razgrađene; neki se predmeti čuvaju u Zagrebu (Dijecezanski muzej), a pokaznica, vjerojatno dar I. Korvina, u riznici zagrebačke katedrale. Među preostalim predmetima tu su: kalež i pokaznica iz XVIII. st., ciborij i kalež G. I. Bauera (oko 1771) te mjedeni svijećnjaci (1731).

God. 1650. počeo je generalni prior pavlina P. Ivanović iz temelja pregrađivati samostan u obliku nepravilna četverokuta s unutrašnjim dvorištem. Poslije 1673. rad je dovršen; 1675. samostan je opkoljen zidom koji je obuhvaćao i traktove što zatvaraju vanjsko dvorište; u tom je sklopu

1720–21. sagrađena »foresterija« (poslije župni stan). Značajnije prostorije samostana, ljetni i zimski refektorij, bile su oslikane. Ljetni, u blizini crkve, dao je ukasiti slikama i štukom I. Petheö de Gerse 1722 (prizori iz života Sv. Pavla Pustinjaka); svodove i lukove dali su 1733. oslikati S. Demšić i A. Musar (portreti donatora, vjerojatno radovi I. Rangera). Neke su od tih slika ušćuvane u kopijama i crtežima F. Quiquereza, a neke na fotografijama. Zimski refektorij bio je oslikan 1739 (propao). Samostanski kompleks i crkva teško su stradali 1945 (u eksploziji streljiva pri povlačenju njem. trupa). Crkv. pročelje obnovljeno je 1953, a od 1990. obavljaju se na crkvi opsežni restauratorski radovi. Lepoglavska crkva sa samostanom po veličini i vrsnoća arhitekture i umjetnina u unutrašnjosti pripada najvrednijim spomenicima kulture u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Kapela Sv. Ivana na Gorici → Gorica Lepoglavska.

LIT.: G. Jurišić, Konzervatorski radovi na pavlinskom samostanu i crkvi u Lepoglavi, Zbornik zaštite spomenika kulture (Beograd), 1953–54, 4–5. — I. Lentić, Reliquiae reliquiarum pavline riznice u Lepoglavi, Peristil, 1971–72, 14–15. — I. Lentić-Kugli, Mjedeni oltarski svijećnjaci iz prve pol. 18. st. u Lepoglavi, Vijesti MK, 1971, 4. — Lepoglavski barok (katalog), Varaždin 1972. — M. Mirković, Slikarstvo lepoglavskih pavlina, Lepoglava, I, Kaj, 1979, 4. — Z. Horvat, Gotička arhitektura pavlinskog samostana u Lepoglavi, Lepoglava, III, ibid., 1982, 5. — I. Lentić, Pavlinski samostan i crkva sv. Marije u doba baroka, Lepoglava, III, ibid. — F. E. Hoško, Pavlinske srednje i visoke škole, u katalogu: Kultura pavlina u Hrvatskoj, Zagreb 1989. — M. Mirković, Ivan Krstitelj Ranger i pavlinsko slikarstvo, ibid. — D. Baričević, Kiparstvo u pavlinskim crkvama u doba baroka, ibid. — J. Meder, Orgulje pavlinskih samostana u Hrvatskoj, ibid. — Ista, Orgulje u Hrvatskoj, Zagreb 1992. A. Ht.

LEPURI, selo kraj Benkovca. Blizu crkve Sv. Martina nađeni su ulomci crkv. kamenoga namještaja s pletenim ornamentom i nekoliko slova. Oko crkve ima stećaka.

LESIK, Ivan, kipar (Luka Vrbovec, 5. X. 1929). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1960 (F. Kršinić). Usavršavao se u Grčkoj (1964/65) i Egiptu (1973/74). Bio je član grupe »Biafra« s kojom izlaže 1970–78. Radi reljefe u mjestu, cinku, željezu i čeliku, figurativnih i simboličkih sadržaja (*Djedova smrt*, *Sunce*, *Dijete koje spava*, *Gradsko kupalište*, *Fotograf*). Poslije nadrealnih prizora i poetske fantastike slijeđe djela grube, neposredne izražajnosti (*Figura u sivom*; *Žena, luđak, dijete*; *Krleža*). Kritički govori o potrošačkom društvu i suvremenoj civilizaciji, osobito u crtežima. Samostalno je izlagao u Zagrebu (1978, 1980, 1982, 1985, 1987, 1989); sudjelovao na skupnim izložbama u Beogradu, Zagrebu, Varaždinu, Kairu, Stuttgartu, New Yorku.

I. LESIAK, *Dijete koje spava*